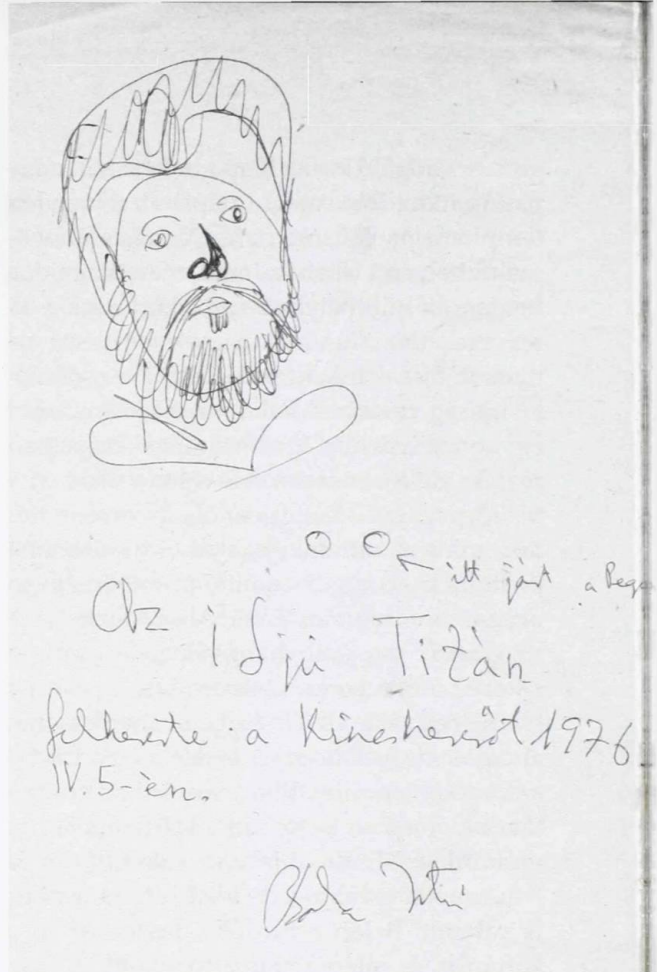

számítását, nyilvánvalóvá vált, hogy ott éli le az életét, ott is akar majd nyugodni. Ám nem volt hol: nem volt zsidó temető. A zsidók ugyanis akkorra már kereskedhettek, ipart űzhettek és ingatlant is bérelhettek, de házat vagy földet – például temetőnek valót – vásárolniuk tilos volt. Egyesületet azonban létrehozhattak, Stern Jakab innen közelített: megalapította a *Chevra Kadisa* izraelita jótékonyági és temetkezési egyletet. Így már jóval hivatalosabban hangzott, amikor egy beadványban telket kért a várostól. Venni tehát nem vehettek, de kapni kaphattak, sőt néhány évvel később, 1827-ben még azt is megengedte Pécs városa a zsidóknak, hogy a temetőt bekerítsék. Nemzedékeken át oda temetkeztek a pécsi zsidók, oda hordták a sírokra a köveket a gyászoló utódok. Őt nemzedéken át.

Stern Jakab szépunkái zömmel már nem a Szív utcában nyugszanak, hanem ősük szülőföldjén. Száztizennyolc évvel a temető bekerítése után hatszáz zsidó kényszermunkást hajtottak Rohoncra, hogy ott védvonalat építsenek a Vörös Hadsereg ellen. Egy márciusi estén a helyi notabilitás, Batthyány Margit grófnő, született Margareta Thyssen-Bornemisza estélyt szervezett kastélyában a helyi náciknak és az arra járó Gestapo-vezéreknek. A nagy mulatozás közepette valakinek eszébe jutottak a csűrökben elszállásolt zsidók, és a hangulat fokozásaképp körülbelül kétszázat közülük azon nyomban lemészárolták. Majd jött a másnaposság, sebjaj, kutyaharapást szőrével: reggel a halottakat az életben maradt foglyokkal elföldeltették, majd őket is lemészárolták. Pár nap múlva odaért a front, a tettesek eltűntek. A máig föltáratlan tömegsír emlékét leginkább Elfriede Jelinek őrzi. Ő – már Nobel-díjasként – drámát írt a rohonci mészárlásról. De nem merte vagy nem akarta bemutatni Ausztriában, a premier Münchenben volt.

Hát így kerültek Stern Jakab utódai haza Rohoncra. A Szív utcai temető pedig ma is áll. Egy műholdas térkép útmutatása szerint Stern Jakab hamvai a Pécsi Határőr Igazgatóság, a volt tejgyár telepe, a mentőállomás, a hőközpont, egy óvoda és egy dózerolt terület között nyugszanak.

Baka István rajza

A Fürdő utcai orgona

(a Nagyzsingóga)

Feszl Frigyes és Kauser Lipót építőmesterek gondban voltak. Egyrészt az volt a probléma, hogy még el sem kezdődött az építkezés, máris nagy veszteséggel kellett szembenézniük. Hiányzott nekik a harmadik mester, Gerster Károly nagyon. Béke poraira, mondták, valahányszor rápillantottak a tervrajzra. Másrészt nem értették, mit akarnak ezek itt: a hitközség drága építkezésbe fog, velük, a kor nagyjaival terveztetni meg a templomot, az emeletes zsinagógát, és most hirtelen egy tejfelesszájúra bízna az orgona építését. Mindössze harmincöt éves, és annyit tudni róla, hogy Párizsból érkezett, és még sohasem épített egyedül orgonát. Mert érték őket, hogy nagy pénz az a százhúszezer forint, ami az építkezéshez kell, a fele is alig jött össze a hitközség tagjaitól és vehettek fel hitelt, de ekkora zsinagóga nemhogy Pécsen, az